

MUZEJNÍ ČTVRTLETNÍK

Krajinská výstava a „Sasíci“
Spojení, o kterém možná mnoho nevíte.

Strana 4

Zlatá stezka Českého ráje
Pokračování seriálu Kudy se jezdilo dříve VI.

Strana 6

Bitva pod Hrubou Skálou
Souvislosti známého obrazu tentokrát optikou archeologů.

Strana 5

Co nás čeká a co bylo?
Přehled akcí a výstav i fotovzpomínky.

Strana 8

Pobití Sasíků v kontextu historické malby

Autor textu:
MIROSLAV COGAN

V roce 1995 jsme ke stému výročí vzniku obrazu Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou uspořádali v turnovském muzeu výstavu Česká historická malba. Sešly se tu, v sousedství našeho obřího plátna, obrazy předních českých malířů 19. století – Machka, Tkadlíka, Čermáka, Hynaise, Alše, Brožíka a dalších, většinou zapůjčené z Národní galerie v Praze.

Historická malba byla od renesance považována za nejvyšší malířský žánr. Od umělce totiž vyžaduje nejen obvyklé malířské dovednosti, ale také širší historické vědomosti a ideovou koncepci, s níž historickou událost ztvárňuje. Připomeňme tu třeba malířskou výzdobu Národního divadla cílící na národní vlastenecké povědomí návštěvníka. V 19. století byl obraz (a grafika) do rozvoje fotografie nejdůležitějším vizuálním médiem, a historická malba tak většinou nesla i silné

Obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou, rozměr 10 x 8,5 m

ideologické nebo etické poselství. Nežádka s faktickým dosahem. Připomeňme třeba plátno Vor Medúzy (1819) Théodora Géricaulta, které po zveřejnění vyvolalo v Paříži skandál a znovu otevřelo ututlaný případ 147 trosečníků ztroskotaného plavidla, opuštěných druhou lodí a ponechaných napospas moři, žízni, kanibalismu, šílenství... Ze známých českých děl tohoto zaměření můžeme zmínit alespoň Brožíkova Jana Husa před kostnickým koncilem (1883). Obecně dnes nejsme nakloněni velkým gestům a patosu. V 19. století, v době

završení národního obrození, tomu však bylo jinak. Na Brožíkova Husa se do Prahy jezdily podívat výpravy z celých Čech a Moravy, a přestože se historická malba přežila, ještě si pamatujeme turistické zájezdy, které do Turnova na „Pobití Sasíků“ jezdily od roku 1974, kdy byl obraz zpřístupněn. Jistě byl obdivován především pro impozantní rozměry, ale mnoho diváků si uvědomovalo i jeho etickou dimenzi. Rozhodující měrou se na působivosti obrazu podílelo všem srozumitelné realistické podání, které je

Pokračování na straně 2

Pokračování ze strany 1

pro historickou malbu až na novodobé výjimky (např. Picassova Guernica) charakteristické.

Mimochodem, zmíněný Géricault studoval kvůli přesvědčivosti mrtvá lidská těla v márnici a projevy šílenství u chovanců ústavu duševně chorých. Z pohledu vývoje výtvarného umění se tak na konci 19. století, kdy tu máme řadu nových směrů, především impresionismus, tento žánr ocitl na okraji zájmu. I tak však Pobití Sasíků zůstává výbornou názornou ukázkou toho, čemu říkáme zbytečně skromně malířské řemeslo a čeho se v současném výtvarném umění tak často nedostává. Mezi prvními musíme uvést znalost anatomie lidského (i zvířecího) těla a jeho mechaniky. Ta ve spojení se zvládnutou lineární perspektivou Alšovi umožnila načrtnout změt bojujících těl v přesvědčivých dynamických zkratkách a zvládnout tu mimořádně složitou kompozici. Pak je to malířská kultura, rukopis při nanášení barevné hmoty na podklad. Barva by měla mít i svou vlastní plastickou kvalitu, která však není jen dokladem umělcovy bravury, ale spolu s tzv. barevnou a atmosférickou perspektivou slouží k prostorové výstavbě díla. U klasické malby zpravidla hovoříme o prvním, středním a zadním plánu obrazu, které může umělec rozlišit barvou – v popředí teplé hutné tóny, které směrem dozadu světlají a chladnou. Nebo strukturou barevné hmoty, kdy z pozadí hladce malovaného řidkou barvou vystupují pastózně malované a špachtlí hnětené figury v popředí a jejichž plasticitu ještě zdůrazňují vlepené kousky kožešin. Vzdušná (atmosférická) perspektiva pak dociluje prostorové hloubky tak, že se objekty v pozadí, malované světlými chladnými tóny, zamlžují, ztrácejí ostré kontury, podobně jako to vidíme v reálné krajině. V obraze Pobití Sasíků to vše nalzáme, ale ještě také další finesy. Jinou z těch „řemeslných“ dovedností, které tu můžeme obdivovat a jež se studenti akademií učili kopírováním starých mistrů, byla charakteristika materiálů – v našem případě skal, kovu, kožešin, textilu a podobně a také věrohodné zachycení vegetace a atmosférických jevů, jako je například oblačná obloha. Složitou figurální kompozici pak rámuje pískovcové věže, mezi nimiž se do dálky otevírá hluboký prostor se siluetou Trosek na obzoru. Je s podivem, že přenesení a zvětšení Alšovy uhlové skici z kartonu cca 1 x 1 m, na plátno řádově větší, si vyžádalo jen jednu úpravu, a to

Mikoláš Aleš, kartón k obrazu Pobití Sasíků předložený ke schválení výstavní komisí Klubu českých turistů na konci listopadu roku 1894. Dnes je tato kresba uhlím na papíru 98 x 129 cm uložena ve sbírce Galerie výtvarného umění v Ostravě, inv. číslo O-1133.

doplnění nejvyšší skalní věže vlevo od středu kompozice. I to svědčí o Alšově mistrovství a zkušenosti získané návrhy a realizacemi desítek sgrafit na fasádách měštanských domů v Praze a jinde po Čechách. Také ostatní malíři byli respektovaní umělci. Václav Jansa byl v té době již uznávaným krajinářem, kterého si v roce 1898 k dioramatu Bitva u Lipan přizval Luděk Marold. Karel Vítězslav Mašek byl dokonce profesorem dekorativní malby na pražské Uměleckopráhové škole a Vojtěch Bartoněk se zase prosadil jako malíř historických a tzv. žánrových městských námětů. Obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou tak můžeme vnímat jako zkušeně a dobře odvedenou zakázku. Je na něm stále co obdivovat a zasloužil by si větší pietu a péči. A v širším kontextu také jako doklad stavu oficiální české malby na konci 19. století, pouhých deset let před pražskou výstavou Edvarda Muncha (1905), jež u nás vzápětí vyústila v revoltu expresionismu a kubismu mladých umělců ze skupiny Osma. ★

**Výstavní sál
O (ne)pobití Sasíků pod Hrubou
Skálou**

13. 6. 2025 – 1. 2. 2026

Rukopisy zaujaly více českých umělců, vedle Alše třeba Josefa Mánesa nebo Jana Konůpka. Tuto ilustraci nakreslil Karel Svoboda (1824–1870) pro oblíbený časopis Světozor, který ji otiskl v lednu roku 1871.

Historické pozadí údajného vpádu Sasů do Pojizeří

Autor textu:
JIRÍ ZOUL SAJBT

Skladatel falza Rukopisů zasadil báseň o pobití Sasíků pod Hrubou Skálou do dějiště zjitřené atmosféry, kdy spolu soupeřily dvě zneprátené strany o vládu nad Svatou říší římskou. Musel mít tedy alespoň základní znalosti o českých, resp. středoevropských dějinách, např. z Kroniky české od Václava Hájka z Libočan. Co tedy posloužilo jako kulisy básně z Královédvorského rukopisu, která se stala námětem pro obraz Pobití Sasíků?

Když v roce 1197 zemřel císař Jindřich VI., měl na říšský trůn automaticky nastoupit jeho syn Fridrich, který však byl ještě v dětském věku. Přívrženci dosavadního panovnického rodu Štaufů tak v březnu roku 1198 zvolili králem Filipa Švábského, bratra zesnulého Jindřicha VI. Část říšských knížat ale s vládou Štaufů nebyla spokojena a obrátila se na Otu Brunšvického z rodu Welfů, který byl v červnu roku 1198 také zvolen (vzdoro)králem. Tím se rozběhl konflikt, jenž se protáhl na 14 let. Všichni, kteří se tohoto mocenského kolotoče zúčastnili, se snažili vytěžit nějaký prospěch. Nejlepší cestou bylo přiklánět se jednou k té, podruhé zase k oné bojující straně. Český kníže Přemysl Otakar I. nebyl výjimkou a již v první polovině září roku 1198 mu král Filip za jeho přízeň udělil dědičný královský titul. V roce 1203 ze stejného důvodu tak učinil i Ota Brunšvický a v roce 1204 uznal Přemyslovi královskou hodnost papež Innocenc III. a celý tento proces byl završen roku 1212 vydáním známé

Král Přemysl Otakar I. a jeho druhá manželka Konstancie Uherská v Žaltáři Heřmana Durinského z roku 1211.

Zlaté buly sicilské. Období konfliktů tvořila vždy dobrou kulisu pro beletristická díla, zvlášť když se do politického konfliktu zamíchá i „romantický“ příběh. A to se právě stalo zde, ačkoli romantiky tu bylo pramálo. Poměrně záhy, co byl Přemysl Otakar I. poprvé v roce 1198 povýšen na krále, zapudil po dvaceti letech soužití svoji manželku Adlétu z rodu míšeňských Wettinů, se kterou měl již čtyři děti. Rozchod velice brzy (po necelém roce) stvrdil novým sňatkem s Konstancí Uherskou, kterou si vzal patrně již v polovině roku 1199.

„Co naopak dodává falzu básně nádech originality, je postava vojevůdce Beneše, syna Heřmanova.“

Přemyslovo jednání bylo vedeno ryze pragmatickým záměrem – ještě více pozvednout svůj čerstvě povýšený majestát. Adléta z rodu „pouhých“ markrabat už ambicióznímu Přemyslovi nebyla dost dobrá. Oproti tomu Konstancie z uherského královského rodu Arpádovců dodala dalšího lesku jeho královskému důstojenství. Je nasnadě, že toto Přemyslovo nevybíravé přímočaré jednání nebylo po chuti nejen Adlétě, ale ani jejímu bratrovi, míšeňskému markraběti Dětrichovi. Byla to urážka celého rodu. A nyní je třeba učinit jedno vysvětlení. Ačkoli dnes je oblast Míšeňska součástí Saská a máme ji tak všichni zafixovánu, na počátku 13. století, a ještě dlouho potom (do roku 1423), tomu tak nebylo. Jednalo se o Mí-

šeňské markrabství, přičemž příslušnost k jednotlivým geograficko-mocenským útvarům se ve středověkém názvosloví poměrně pečlivě dodržovala. Kdyby se tedy v případě básně jednalo o autentický dobový materiál, nepochybně by bojovníci tvořící invazní vojsko země, se kterou měl král Přemysl největší spor, bylo nazváno Míšeňany, nikoli Sasy. Dokud ale byl Přemysl i Dětrich v jednom politicko-vojenském táboře u Filipa Štaufského, byla válka mezi nimi nežádoucí, neboť by nabourávala už tak křehkou alianci. Jakmile ale Přemysl v průběhu roku 1203 přešel na stranu Oty Brunšvického, nepřátelství mezi Prahou a Míšní se rozhořelo naplno. Nicméně navzdory tomu, co nám říká báseň Beneš Heřmanův, byl to naopak Přemysl, který poplenil Míšeňsko, když se v roce 1203 vracel z vojenské intervence v Durynsku zpět do Čech. Následujícího roku sice na Přemysla udeřil Filip Štaufský, ale ke smíru a Přemyslovi přestupu zpět do Filipova tábora došlo velmi rychle. Je pravděpodobné, že Filipovo vojsko, jehož součástí mohly být i kontingenty Míšeňanů, ani nepřekročilo hranice Čech. V každém případě, když by skutečně k nějakému vpádu Míšeňanů došlo, bylo by to již z geografického hlediska do Čech severozápadních a nikoli severovýchodních.

Co naopak dodává falzu básně nádech originality, je postava vojevůdce Beneše, syna Heřmanova. Tato osoba skutečně počátkem 13. století existovala. Jednalo se o příslušníka třetí nám známé generace rodu Markvarticů – nejvýraznějšího rodu v severovýchodních Čechách, z jehož rozrodu následně v poslední třetině 13. století vzešli páni z Lemberka, Michalovic, Rotštejna, Valdštejna, Vartmberka a ze Zvířetic. Jeho otec Heřman, po němž je v básni uvozován, byl jednou z nejvýraznějších osobností přemyslovského panovnického dvora poslední čtvrtiny 12. století. ★

Z dějin tur(nov)istiky „Sasíci“ a turistický pavilon na Krajinské výstavě

Autor textu:
ANTONÍN MOJSL

Krajinská výstava konaná v Turnově od 21. června do 2. srpna 1925 se stala jednou z nejmasovějších událostí v novodobých dějinách města. Výstavu, jejíž sté výročí si v letošním roce připomínáme, si nenechal ujít ani turnovský odbor Klubu československých turistů, který si ve Skálově ulici na městském pozemku mezi odbornou šperkařskou školou (čp. 373) a historickou sklářskou Pačtovou hutí (čp. 1007) postavil vlastní pavilon. Naprojektoval ho turnovský stavitel Karel Salač a nesl podobu hradu s věží, bránou a padacím mostem.

Největším tahákem pavilonu bylo po letech znovu vystavené rozměrné dioráma Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou. Organizátoři zopakovali náročnou instalaci z Národopisné výstavy československé, pro kterou bylo v roce 1895 vytvořeno. Z instalace obrazu se dochoval pouze jediný snímek, který je dílem turnovského fotografa Václava Josefa Linhart. Nepříliš kvalitní fotografie nám po detailnějším pohledu může dát alespoň rámcovou představu, jak byl obraz vystaven. V popředí jsou vidět balvany a větve, kmeny či pařezy stromů navozující divákovi pocit plastičnosti. Dle dobových zápisů z výstavy byl obraz instalován v přítmi, člověk se

Turistický pavilon byl postaven ve stylu romantického dřevěného hradu s padacím mostem. (Foto Václav Josef Linhart)

k němu musel dostat bludištěm a prohlédnout si ho mohl z vyvýšeného hlediště. „Bludiště nemá zrcadel ani světla. Účelem jeho je, aby na chvíli soustředěna byla mysl návštěvníka a potlačeny pestré a veselé dojmy, jimiž působila na něho výstava. Tichou, tmavou, mírně stoupající chodbou, bez nebezpečí, že zbloudí neb zapadne do tajemných hlubin, dostane se návštěvník ke světlejšímu východu, aby vkročil do hlediště, které je vyvýšeno a přiměřeně zatemněno, aby v rozptýleném denním světle mohl příchozí pozorovati nádherný obraz. [...] Popředí přechází ve skutečnost. Balvany, cesta, kamení, zpřerážené a vyvrácené stromy, kapradí aj., jsou skutečné.

„Návštěvník výstavy si zde mohl zakoupit aktuální českorajské průvodce, mapy, pohlednice či jízdní řády.“

Odstupte do přiměřené vzdálenosti, zadívejte se na obraz a pozorujte! Nerozeznáte skutečnosti od díla malířova – řemení na nohou bojovníků, koží pokrytá hlava s divokou ozdobou aj. části v nejbližším popředí obrazu jsou částečně maskovány skutečnými

– hledejte skutečnost a malbu! Nerozeznáte! Ruka padajícího bojovníka chytá se kamene – zdá se Vám, že namalovaného – ale ten je skutečný; některé kapradí a kmeny zdají se skutečností, ale jsou malovány atd. Skutečné dioráma!“ [Časopis turistů, 1925, roč. 37, č. 7–8, s. 249–250].

Návštěvník mohl dále v pavilonu zhlédnout výstavku vydaných pohlednic a fotografií, map, průvodců a jiných turistických pomůcek. Expozici se prezentoval turistický odbor z Turnova (vystavoval například model rozhledny na Kopanině a vyhlídky na Hlavatici), Jičína, Mladé Boleslavi, Lomnice nad Popelkou, Rovenska pod Troskami, Železného Brodu a Mnichova Hradiště. Současně zde byly vystaveny zbraně a rytířská zbroj, které do pavilonu dodal majitel hruborohozeckého panství hrabě Mikuláš Desfours-Walderode. Návštěvník výstavy si zde mohl zakoupit aktuální českorajské průvodce, mapy, pohlednice či jízdní řády. Turnovští skauti se zavázali, že po dobu trvání výstavy budou na pavilon vyvěšovat po osmé hodině ranní předpověď počasí dle pozorování z meteorologického sloupu na náměstí. Jelikož pavilon fungoval ve vlastní režii Klubu československých turistů, měl svou pokladnu a zájemce o jeho prohlídku si musel koupit samostatný lístek.

Turnovský turistický odbor zasedal také během konání výstavy a hodnotil její průběh. 14. července, tedy zhruba v polovině konání celé výstavy, byl výsledek turistické expozice velice solidní a prosperující. Kniha zápisů ze schůzí turnovských turistů uvádí k tomuto datu návštěvnost pavilonu přes 30 000 lidí, což odpovídalo tomu, že se na „Sasíky“ přišel podívat každý třetí návštěvník výstavy. Již s nadcházejícím koncem výstavy se mezi členy výstavního výboru a odboru Klubu československých turistů začala diskutovat otázka dalšího osudu turistického pavilonu. Nakonec bylo požádáno město, aby klubu přenechalo na následujících pět let obecní pozemek, na kterém turistická expozice stála. V tomto směru obec turistům vyšla vstříc a obraz byl prozatím ponechán v Turnově. Roční nájemné pozemku bylo stanovena na 20 korun. Bedna s válcem, na kterém byl obraz převážen z Prahy (uložena po dobu výstavy v pivovaru Josefa Táborského) se přestěhovala do pavilonu pod hlediště. Došlo k zásadním stavebním úpravám, které provedl stavitel pavilonu Karel Salač, tak aby byl stánek chráněn proti povětrnostním vlivům, především z důvodu ochrany obrazu.

Pokračování na straně 7

Obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou Deset tisíc let lidských dějin v jediném okamžiku

Autor textu:
JAN PROSTŘEDNÍK

Hlavní výstava letošního roku, kterou jsme pro vás v turnovském muzeu připravili, se velmi podrobně věnuje našemu největšímu a nejznámějšímu exponátu, obrazu Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou, který je od roku 2019 součástí horolezecké expozice. Obraz totiž slaví v letošním roce významné výročí: 130 let od namalování pro Národopisnou výstavu československou v Praze a zároveň 100 let od své premiéry v Turnově na Krajiněské výstavě. Jedná se o jeden z největších obrazů v Evropě, který byl na obou zmíněných výstavách představen jako dioráma. Jeho tématem je bájná bitva, která se podle básně Beneš Heřmanův z Rukopisu královédvorského měla odehrát kdesi v Českém ráji.

Celá první polovina výstavy se věnuje široké škále zbraní i oblečení bojovníků jak saských, tak i těch domácích, bojovníků Benešů z rodu Markvarticů. Optikou archeologa zde totiž můžeme objevit hmotnou kulturu podstatné části našich pravěkých, ale i středověkých dějin. Deset tisíc let od starší či střední doby kamenné až po závěr raného

Zbraně a oděvy od starší doby kamenné až po vrcholný středověk

Starší doba kamenná

Mladší doba kamenná

Pozdní doba kamenná

Doba bronzová

Doba železná

Doba římská a stěhování národů

Konec raného středověku

Vrcholný středověk

středověku se nám promítlo na obraze v jediném výjevu. Tak široká škála zbraní zaznamenaná na obraze jednotlivými umělci, se totiž nemohla v jediné bitvě nikdy potkat. Jejich zobrazení je navíc dílem osobní invence každého z malířů, a proto mnohé z nich mají k realitě poměrně daleko. Umělci se nechali unést svými vlastními představami, přestože již soudobá archeologická literatura přinesla klasifikaci hlavních dějinných period včetně datování hmotného inventáře, samozřejmě zbraně nevyjímaje. Vyobrazení bojovníků, jejich oděvů i zbrojí bezprostředně vychází z Alšových a Ženíškových lunet z foyeru v Národním divadle. Tyto báje Rukopisy ovlivněné výjevy slovanské mytologie jsou však o téměř dvě desetiletí starší.

„Nejsofistikovanější zbraní je reflexní luk, kterým míří jeden ze saských bojovníků a je jím ozbrojen i jeden z mužů Benešových.“

Přestože nemáme na obraze zachyceny žádné kamenné pěstní klíny, oštěpy s kostěnými hroty nebo jenom opálené hroty v ohni,

přesto nás odění několika bojovníků zavádí do doby lovců a sběračů, do konce starší a následující střední doby kamenné, do doby minimálně před deseti i více tisíci lety. Tedy alespoň podle soudobých romantických představ. My však dnes víme, že nejenom předměty denní potřeby, ale i oblečení bylo podstatně sofistikovanější.

Nejstaršími zbraněmi zpodobněnými na obraze jsou kamenná sekera z mladší doby kamenné a bojové sekeromlaty z pozdní doby kamenné. Určitě stojí za zmínku i bronzové meče, bronzová a železná kopí a oštěpy, které nás zavádějí do širokého časového horizontu doby bronzové a doby železné. Nejsofistikovanější zbraní je reflexní luk, kterým míří jeden ze saských bojovníků a je jím ozbrojen i jeden z mužů Benešových. Jde o zbraň, kterou k nám přinesli turkičtí kočovníci, Avaři, v raném středověku. A tou poslední zbraní je široká škála železných seker od bojových vrhacích po středověké tesařské širočiny.

Nejenom archeolog je schopen strávit před tímto obrazem mnoho hodin a vždy objeví něco nového, ať již jde o zbraň či ozdabu na oblečení nebo na těle bojovníků. Návštěvníci nyní mají možnost si jednotlivé výjevy prohlédnout: na originálu v expozici Horolezectví, ve výstavním sále s podrobnou analýzou a v atriu, kde se nachází dioráma vytvořené podle dobové fotografie. ★

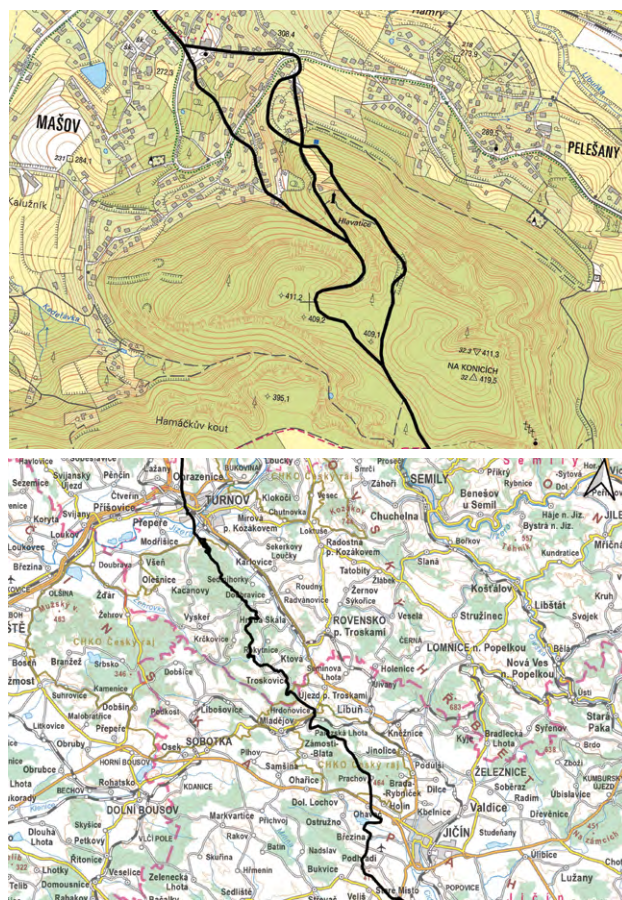
Kudy se jezdilo dříve VI. Z Turnovska do „starého Jičína“ aneb Zlatou stezkou Českého ráje

Autor textu:
JIŘÍ ZOUL SAJBET

V předchozím dílu otištěném v lednu tohoto roku jsme si představili stezku do Jičína, resp. do severní části Jičínské pánve, odkud tato pokračovala přes Hořické chlupy na Královéhradecko. Podobného, tedy severovýchodního směru, byla i další stezka, na kterou se podíváme nyní. Ta neprocházela přímo Turnovem, ale přes Nudvojovice a Mašov, mezi kterými brodila řeku Jizeru. Dalo by se tedy říci, že vedla „předpolím“ předlokační aglomerace Turnova, která se nacházela mezi dolními toky Stebenky a Libuňky v lokalitě někdejších Maškových zahrad.

Stezka stoupala dnešní Mašovskou ulicí, která je ve své dolní části tvořená do dnes čitelným hlubokým úvozem. Pro výstup do strmého svahu z mašovské návsi stezka využila hned několika tras, jejichž geneze není zcela jasná. Je ale zřejmé, že značná část z nich zanikla v průběhu 19. století.

Jedna trasa šla jižním nárožím návsi kolem čp. 10, 11, 15 a 16 a následně ulicí U Lomu. Zejména mezi čp. 10 a 11 je dnes

zaniklá. Na mapě stabilního katastru z roku 1842 je však ještě funkční. Navíc jsou nápadná za sebou jdoucí čísla popisná. Následně stezka vystoupala roklí nacházející se jižně od hlavatické rozhledny.

Druhá trasa vedla z východního nároží mašovské návse k pomníku Mistra Jana Husa a k hotelu Pod Hlavaticí, kde je téměř po celé délce dochovaný úvoz (kromě křižovatky u onoho pomníku). U hotelu Pod Hlavaticí se tato trasa dělila ještě do dvou větví. Jedna šla obloukem vyklenutým k západu, druhá přímo svahem k jihu skrz dnešní budovu hotelu. Pod hlavatickou roz-

hlednou došlo k jejich křížení, kdy jedna trasa obcházela opyš s hlavatickou rozhlednou ze severovýchodní a druhá z jihozápadní strany. Následně se všechny větve sešly opět do jedné trasy cca 500 m jihovýchodně od hlavatické rozhledny (viz přiložená mapka). Pak již stezka vedla jednou z nejfrekventovanějších turistických cest kolem hradu Valdštejn k Hrubé Skále. Prakticky jediné místo, kde se starší trasa liší od nynějšího průběhu této části Zlaté stezky Českým rájem, je klesání u Bukoviny, které bylo v moderní době nově vybudováno – částečně i vylámaním ve skále. Starší vedení cesty je však stále dobře patrné jednak částečným dochováním úvozu a také toto starší vedení kopíruje hranice katastrů obcí Kacanovy a Karlovice.

Průběh stezky kolem zámku Hrubá Skála, kudy chodíme a jezdíme nyní, je patrně novější. Vyžadoval poměrně značné terénní úpravy a nejspíš byla tato cesta zřízena spolu s někdejším hradem ve 14. století. Původní cesta vedla vrchem více méně v trase dnešních silnic č. 27921, resp. 27928 směrem na Krčkovice, které z východu obešla.

Po překonání údolí říčky Jordánky (vesměs v místech, kde byly zřejmě již ve středověku zřízeny hráze rybníků, neboť se jednalo o nejužší místa), stezka prošla přes Troskovic do Hrdoňovic, kde byl její průběh z velké části zničen těžbou písků. Ze starých map je ovšem rekonstruovatelný. Pokračovala kolem Střelče, přes Pařezskou Lhotu, Prackov a Podhradí kolem (zříceniny) hradu Veliš do dnešního Starého Místa, což byla původní nevydařená lokace města Jičína. Nepochybně existence této stezky byla jedním z motivů založení „starého Jičína“ právě zde. Stejně jako založení hradů Trosky, Hrubá Skála a Valdštejn, které tuto stezku lemují. Nekontrolovaly ale pouze ji. Místa pro jejich založení byla vybrána poblíž křižovatek s dalšími stezkami.

Opačným, tedy severozápadním až severoseverozápadním směrem se pak tato stezka po překonání Jizery spojila severovýchodně od Nudvojovic s výše jmenovanou stezkou z Jičína, jejíž průběh byl popisován minule a spolu v jedné trase pokračovaly přes Jílové na Hodkovice nad Mohelkou a dále přes Liberecko do Lužice. ★

PORADENSTVÍ • SOFTWARE • HARDWARE

Dodavatel hardwaru a služeb v oblasti IT pro regionální obchodní partnery včetně Muzea Českého ráje v Turnově.

DRINGS, spol. s r. o., Turnov
www.drings.cz

Stalo se před sto lety

Autor textu:

DAVID MAREK

Na začátku letních prázdnin roku 1925 byla Krajinská výstava v Turnově v plném proudu. Desítky korporací využily příležitosti a uspořádaly zde své sjezdy – mezi nimi nechyběl ani velkolepě pojatý sjezd turnovských rodáků. Na slavnostním večeru této akce vystoupila také operní pěvkyně, turnovská rodačka, Narcissa Možná-Kolihova. A k překvapení všech s vlastní skladbou „Hymna Českého ráje“. Za zmínku jistě stojí činnost propagačního výboru výstavy. Ano, výstava měla svůj propagační výbor, který nenechal nic náhodě a snažil se povědomí o největší akci v historii města šířit do všech koutů naší země. Rozvezeno tehdy bylo 100 plakátů na veškerá hlavní vlaková nádraží, 100 plakátů bylo vylepeno na pražských nárožích a 800 velkých plakátů ve zbytku měst republiky, stejné množství po venkově, vytisknuto bylo 500 turistických plakátů, 1 000 obrazových letáků a rozesláno bylo zdarma 10 000 výstavních zpravodajů. Přesto se ozývaly hlasy žehrající na malou propagaci výstavy. Výsledky propagačního výboru však byly zjevné, např. pátou výstavní neděli na konci července prošlo přes výstavní pokladny kolem 32 000 návštěvníků! Na jediný den návštěva tehdy nevídaná. Svou zásluhu měl jistě také v ten den pořádaných župní sjezd agrární strany v čele s předsedou vlády Antonínem Švehlou.

Nastupující horké léto a stále více prachu v ulicích. Místní noviny vyzývaly, aby už konečně vedení města vyslyšelo četné žádosti občanů a začalo pravidelně kropit ulice města. Především v Nádražní ulici, v její nově upravené části, se za každým povozem zvedaly oblaka prachu. Nepříjemné to bylo pro chodce, ničilo se zboží obchodníků, znevažovalo se větrání bytů.

Před sto lety byla 15. srpna otevřena turistická chata u Kalicha (čp. 6) pana Františka Kinského. Zisk z úvodní přednášky

Narcissa Možná-Kolihova:

HYMNA ČESKÉHO RÁJE.

*Kde domov můj, kde domov můj
tam kde Trosky k nebi trní
a Jizera sladce šumí
tam kde Valdštyň posvátný
Turnovanům památný
a to jest můj rodný kraj
domovina Český Ráj
domovina Český Ráj.*

*Kde Turnov můj, kde Turnov můj
tam kde Skála Hrubá stojí
a Kozákov k ní se poji
skalní město mohutné
žilo doby pohnuté
to zde jest můj rodný kraj
domovina Český Ráj
domovina Český Ráj.*

„Věnováno drahým rodákům turnovským“.
Prodává se ve prospěch Národní Jednoty Severočeské.
Cena 1^{.-} Kč.

Hymna Českého ráje, Narcissa Možná-Kolihova. Poprvé jej zpívala na sjezdu rodáků na Krajinské výstavě v Turnově, 6. 7. 1925 (obálka Zdeněk Juna, tisk Müller a spol. v Turnově)

pana Boudy z Plzně na téma „Cesta Egyptem a tajemství hrobky Tutanchamona“ byl použit na úpravu turistické cesty z Malé Skály na Sokol, Kalich a Zbirohy. Stezky byly tehdy následky silných dešťů výrazně poničeny.

Spáchal sebevraždu na hrobě své ženy.

Ve čtvrtek před ½ 11. hod. dopoledne spáchal na hřbitově hruštickém sebevraždu na hrobě své ženy 60letý Hloužek Josef, dělník

z Pelešan. Na hrob položil ještě kytici a pak se probodl až do srdce, takže byl okamžitě mrtev. Sebevraždu spáchal H. patrně ze zármutku nad ztrátou své ženy a zajímavé jest, že učinil tak právě ve výroční den; právě před rokem byla jeho žena pochována.

Hlasy Pojizerské, 7. srpen 1925 ★

Z dějin tur(nov)istiky

Pokračování ze strany 4

V létě roku 1926 byl pavilon s obrazem a výstavkou turistických obrázků a brožur otevírán denně od 8 do 18 hodin, vstupné činilo pro dospělé jednu korunu, pro děti a studenty 50 haléřů. Pavilon byl k dispozici návštěvníkům následujících pěti turistických sezón, kdy plnil i funkci turistické informační kanceláře. Uzavřen byl v květnu roku 1931. Dioráma poslal pražský ústřední výbor Klubu československých turistů do Pardubic na Výstavu tělesné výchovy a sportu. Původně provizorní pavilon měl být již tak v sešlém stavu, že ho nebylo bezpečné nadále používat. Na nákladnou rekonstrukci nebyly finance, a tak byl v listopadu roku 1931 zbourán. ★

Muzeum Českého ráje v Turnově vydává katalog, který čtenáře provede nejen aktuální výstavou, ale zavede je i do atmosféry slavné Krajinské výstavy v Turnově v roce 1925. Publikace přináší různé pohledy na monumentální obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou a obsahuje i dosud neznámé dobové fotografie. Katalog zakoupíte na pokladně muzea nebo online na www.muzeum-turnov.cz/obchod, za cenu 150 Kč. ★

Ohlédnutí za minulým čtvrtletím

Na Dlaskově statku jsme 19. dubna přivítali jaro ve znamení tradice, hudby a radosti. Velikonoční slavnost se nesla v duchu lidových obyčejů. Zazněly písně z Pojizeří, jižních Čech i Moravy, doplněné tancem. Folklorní soubory vnesly do statku to, co k němu odjakživa patří, život, paměť předků a kouzlo venkova. V krojích a tanci ožilo jaro tak, jak ho znaly generace před námi.

Tradice si zaslouží úctu, stejně jako ti, kdo je uchovávají. Řemesla mají stále své místo v našich životech, nesou v sobě poctivost, krásu i moudrost předchozích generací. Také letos jsme si připomněli, že mezi námi žijí lidé, kteří tradici s láskou uchovávají a předávají dál. Titul Mistr tradiční rukodělné výroby Libereckého kraje obdrželi Stanislav Jiroš, Marie Sitková a Zdeněk Kunc.

Muzejní čtvrtletník

Vydává Muzeum Českého ráje v Turnově,
Skálava 71, 511 01 Turnov
Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054
Odpovědná redaktorka: Marcela Beranová, DiS
Grafická úprava: Martina Hamouzová a Erika Hupčtychová
Sazba: Marcela Beranová, DiS
Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov

V Turnově jsme otevřeli novou expozici, která vznikla v rámci česko-polského projektu Od kamene ke sklu. Nabízí nejen pečlivě vybrané archeologické nálezy, ale i interaktivní prvky, modely a hravé detaily. Zaujmou tajemná kukátka, replika nejstaršího známého nástroje z Libereckého kraje i ukázky pravěké výroby. Moderní, vizuálně poutavá a přístupná všem. Právě taková je naše nová cesta do minulosti.

Dlaskův statek v pátek 13. června během Muzejní noci zahálila jemná magie bylinek, květinových věnců, pohádek a písniček.

Slavnostnímu zahájení výstavy O (ne)pobití Sasíků pod Hrubou Skálou se v pátek 13. června dostalo naprosto výjimečného úvodu. Postarala se o něj muzejní kapela Falešný poplach působivou interpretací básně Beneš Heřmánov. Byl to silný a výjimečný zážitek. ✨

Kalendárium červenec, srpen, září

Výstavy:

Výstavní sál

13. 6. 2025 – 1. 2. 2026 O (ne)pobití Sasíků pod Hrubou Skálou
Největší obraz ve střední Evropě pod drobnohledem archeologů a historiků

Kamenářský dům

5. 6. – 7. 9. Český háj
Dekoratívni manýrismus Štěpána Klase

19. 9. – 9. 11. Hraboši minulosti
Archeologické postupy užité při výzkumech na Turnovsku

Dům 72

15. 5. – 7. 9. Peru '70
55 let od neštěstí pod Huascaránem

Mineralogický kabinet

4. 1. – 13. 7. Kolekce příbramských minerálů ze sbírky MUDr. Jiřího Šolce

15. 7. 2025 – 11. 1. 2026 Léčivé kameny

Venkovní galerie za expozicí Horolezectví
srpen–říjen Michal Resl: Komponovaná fotografie přírody Českého ráje

Dlaskův statek

1. 4. – 30. 12. Ze dřeva a proutí

Akce:

1. 7. / 8. 7. / 15. 7. / 22. 7. / 29. 7. / 5. 8. / 12. 8. / 19. 8. / 26. 8. Den s mineralogem

3. 7. / 10. 7. / 17. 7. / 24. 7. / 31. 7. / 7. 8. / 14. 8. / 21. 8. / 28. 8. Lezecké čtvrtky

5. 7. / 12. 7. / 19. 7. / 26. 7. / 2. 8. / 9. 8. / 16. 8. / 23. 8. / 30. 8. Řemeslné soboty na Dlaskově statku

6. 7. / 13. 7. / 20. 7. / 27. 7. / 3. 8. / 10. 8. / 17. 8. / 24. 8. / 31. 8. Loutkáři dětem v atriu muzea

2. 7. / 16. 7. / 6. 8. / 20. 8. od 17:00
Komentované prohlídky výstavy O (ne)pobití Sasíků pod Hrubou Skálou

19.–20. 7. Dny lidové architektury na Dlaskově statku

23. 7. a 13. 8. 2025 od 18:00
Procházka za utrpením
Komentovaná procházka Turnovem věnovaná utrpenímu a hrdelnímu právu

Otevírací doba

Muzeum Českého ráje v Turnově
červenec–září úterý až neděle od 9:00 do 17:00

Dlaskův statek

červenec–srpen úterý až neděle od 9:00 do 17:00
září úterý až neděle od 9:00 do 16:00

Změna programu vyhrazena.
Více na www.muzeum-turnov.cz

Uzávěrka tohoto čísla byla 20. června 2025.
Čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea, v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.
Na adrese beranova@muzeum-turnov.cz si můžete objednat zaslání čtvrtletníku v elektronické podobě.
e-mail: beranova@muzeum-turnov.cz, tel.: 481 322 106
www.muzeum-turnov.cz